בס״ד. יום ב׳ דחג השבועות, ה׳תשמ״ו*

אתה[1] הראת לדעת כי ה׳ הוא האלקים אין עוד מלבדו, כתוב במשנה תורה (שמשה מפי עצמו אמרה[2]), ומבאר רבינו הזקן בספר התניא[3] דענין זה הי׳ בשעת מתן תורה, דאז הי׳ הגילוי דאתה הראת לדעת גו׳, כתורת אדמו״ר הזקן[4] אתה דו עצמות א״ס ב״ה הראת דו האָסט זיך באַוויזן לדעת אַז מען זאָל דיך וויסן, כי הוי׳ הוא האלקים אין עוד מלבדו, שהם[5] ב׳ אופני ועניני השגה בהשגות אלקות, הא׳ הוא ההשגה דהוי׳ ואלקים כולא חד והב׳ הוא ההשגה דאין עוד מלבדו. ובזה מבאר בתניא שם, שבשעת מ״ת הי׳ גילוי זה (דעצומ״ה וכו׳) באופן דהראת (ומוסיף) ממש בראי׳ חושיית. וממשיך בתניא שם, דלכן היו (ישראל) בטלים במציאות ממש כמארז״ל (בגמרא[6]) שעל כל דיבור ודיבור פרחה נשמתן כו׳ והחזירה הקב״ה להן בטל שעתיד להחיות בו את המתים, וכדאיתא בגמרא שם שזהו מה שאמר דוד המלך[7] (בעל ההילולא דחג השבועות[8]) גשם נדבות תניף אלקים נחלתך ונלאה אתה כוננתה, דקאי על טל תחי׳ שהחי׳ בו את ישראל, ומבאר בתניא שם, דטל זה הוא טל תורה כו׳ כמארז״ל[9] כל העוסק בתורה טל תורה מחייהו כו׳.

ב) **והנה** ידוע ביאור מורנו הבעל שם טוב[10] (בעל ההילולא דחג השבועות[11]), דכל ענין שבעולם הוא הוראה בעבודת האדם לקונו. וכ״ש וק״ו כל ענין שבתורה, כמ״ש[12] ויצוונו ה׳ לעשות את כל החוקים האלה ליראה את ה׳ אלקינו גו׳, דמפסוק זה מוכח, שכל התורה כולה (כל החוקים האלה) ענינה הוא הוראה בעבודת ה׳, ליראה את ה״א גו׳, עד לקיום המצוות בפשטות. ומזה מובן, דגם ענין זה שבתורה, זה שעל כל דיבור ודיבור פרחה נשמתן והחזירה להן בטל כו׳, הוא הוראה בעבודת האדם לקונו. ועוד זאת, דהנה מבאר מורנו הבעש״ט בכתר שם טוב[13] במאמר

---

*) יצא לאור בשעתו, ״תשלומין דחה״ש, ה׳תשמ״ו״.

1) ואתחנן ד, לה. וראה גם מאמר דחגה״ש תש״ד — סה״מ תש״ד ע׳ 220.

2) מגילה לא, ב ובפרש״י. זח״ג רסא, א. ועוד. ובתוד״ה משה מעצמו אמרם (מגילה שם): וברוח הקודש. וראה לקו״ש חי״ט ע׳ 9. וש״נ.

3) פל״ו. וכפרש״י עה״פ. ודלא כדעת המפרשים דקאי על הנפלאות שביציי״מ — ראה לקו״ש חכ״ד ע׳ 37. וש״נ.

4) סה״מ תש״ד שם. שם ע׳ 54. וראה רד״ה אתה הראת תרפ״ט. סה״מ הש״ת ס״ע 146.

5) תש״ד שם ע׳ 54.

6) שבת פח, ב. וראה שמו״ר פכ״ט, ד.

7) תהלים סח, י.

8) ראה ירושלמי חגיגה פ״ב ה״ג — הובא בתוס׳ חגיגה יז, א. ועוד.

9) ראה יל״ש ישעי׳ עה״פ כו, יט. וראה כתובות קיא, ב.

10) כתר שם טוב (הוצאת קה״ת תשנ״ט) בהוספות סרכ״ג ואילך. וש״נ.

11) לקו״ד ח״א לב, א. ובכ״מ.

12) ואתחנן ו, כד.

13) סקמ״ה. וראה גם צוואת הריב״ש סקמ״ב.

רז״ל[14] דע מה למעלה ממך, ר״ל ממך תדע, איזה מדה שנתעורר בך כך הוא למעלה [ובמ״א[15] הובא ע״ד זה בשם הרב המגיד, ובמקום שלישי[16] הובא בשם רבינו הזקן, ויש שינויי לשונות ביניהם, ואכ״מ]. ומזה מובן, דכשהאדם רואה ויודע בעצמו (ממך) שאצלו הוא זמן מתן תורתנו (מכיון שכך מפורש בתורת אמת ותורת חיים), הרי מובן מזה, שכן הוא גם למעלה, שלמעלה הוא זמן מתן תורתנו. והיינו, שבזמן מתן תורתנו נעשה אתה הראת לדעת כי ה׳ הוא האלקים אין עוד מלבדו, דו עצמות א״ס ב״ה האָסט זיך באַוויזן כו׳, הראת ממש בראי׳ חושיית, ויחד עם זה נמשך בישראל גם הטל שעתיד להחיות בו את המתים והוא טל תורה. וענין זה נמשך בכל עניני האדם, (ע״ד מ״ש[17] זאת התורה אדם), שהתורה (גם בחי׳ טל תורה) חודרת במציאותו של אדם עד שנעשית מציאותו האמיתית של כאו״א מישראל, כולל בכל דרכיך ובכל מעשיך[18] (כמבואר במ״א[19] הענין בזה). ומזה מובן עוד יותר, שענין זה (טל תורה) נוגע בעבודת האדם בזמן הזה.

ג) **והנה** הובא לעיל, שבגמרא הובא ע״ז הכתוב (שאמר דוד) גשם נדבות תניף אלקים גו׳, ולכאורה צריך להבין, הרי בפסוק כתיב גשם נדבות, גשם דייקא, וא״כ מהו שמסיים שהחזירה להם בטל תחי׳, טל דייקא. ומבואר במ״א[20], שבחי׳ גשם נדבות (לא גשם סתם) הוא ע״ד ענין הטל. אך עדיין צריך להבין למה נק׳ בשם גשם דוקא. וביאור הענין יובן ע״פ מה שמבאר כ״ק אדמו״ר האמצעי במאמרו ד״ה ענין טל תורה[21] (והוא המשך לד״ה להבין ענין עומר שעורים ושתי הלחם שנת״ל בד״ה זה דערחה״ש), דהנה כתיב[22] יערוף כמטר לקחי תיזל כטל אמרתי (דכתוב זה קאי על התורה, שהרי אמרו משה רבינו, אשר משה קיבל תורה מסיני ומסרה כו׳[23], ועד שהתורה נקראת על שמו[24]), הרי יש בתורה ב׳ מדרגות בחי׳ טל ובחי׳ מטר. ומבאר בזה[25], דהנה ידוע שהמטר בא מסיבת האדים שעולים מן הארץ כו׳ [וכמ״ש[26] ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה, שזהו הגשם המשקה את פני האדמה, וכמ״ש[27] כי כאשר ירד הגשם גו׳ הרוה את הארץ והולידה והצמיחה גו׳], אבל הטל הוא היורד מלמעלה מעצמו כמאמר[28] טל לא מיעצר. ועד״ז

14) אבות פ״ב מ״א.
15) לקו״א סקצ״ח. או״ת קיב, ב.
16) ס׳ השיחות תש״ד ע׳ 23. ״היום יום״ יג אייר. ועוד.
17) חוקת יט, יד. וראה זח״ב קיז, ריש ע״ב. ח״ג קט, ב. ועוד.
18) ראה משלי ג, ו. אבות פ״ב מי״ב. רמב״ם הל׳ דעות ספ״ג.
19) ראה לקו״ש ח״ג ע׳ 907. 932. ח״י ע׳ 104. ח״כ ע׳ 331 ואילך. ועוד.
20) ביאוה״ז להצ״צ ח״ב ע׳ תרנד ואילך. ועוד.
21) בס׳ מאמרי אדמו״ר האמצעי־במדבר ח״ב ע׳ שנב ואילך.
22) האזינו לב, ב.
23) אבות רפ״א.
24) שמו״ר פ״ל, ד. וש״נ.
25) וראה בכ״ז גם לקו״ת האזינו עג, א ואילך. ובכ״מ.
26) בראשית ב, ו.
27) ישעי׳ נה, יו״ד.
28) תענית ג, א.

יש ב׳ מיני המשכות והשפעות מלמעלה[29], הא׳ הנמשך מלמעלה למטה ע״י אתעדל״ת, שזהו בחי׳ מטר, כמו המטר הנמשך ע״י האד העולה מן הארץ, והיינו ע״י יגיעה ועבודה מלמטה. וכמארז״ל[30] על הפסוק יערוף כמטר לקחי, שברו הבריות את ערפן מיד מטר יורד. ובעבודת האדם הנה בחי׳ עורף הוא בחי׳ אחוריים (היפך בחי׳ פנים)[31], אחרי ה״א תלכו[32], ושברו הבריות ערפן הוא ביטול ענין זה (דהעלם והסתר) הבא ע״י עבודה ויגיעה. ואין הכוונה בזה שבירת הגוף בפשטות ח״ו, אלא שהנשמה בגוף, גוף בריא בכל רמ״ח אברים ושס״ה גידים, והשבירה אינה אלא שבירת הלב בלבד (ושבירת העורף, ומה לי קטלא כולא מה לי קטלא פלגא[33]). ואדרבה, ע״י שבירת הלב בא הגוף לשלימות יותר, כפתגם הידוע שאין לך דבר שלם כלב נשבר[34]. ועי״ז המטר יורד מלמעלה, והמטר משקה את הארץ והולידה והצמיחה וכו׳. וההמשכה הב׳ מלמעלה היא בחי׳ טל שנמשך מעצמו בלי אתעדל״ת כלל וכמו הטל שיורד מעצמו, כמאמר טל לא מיעצר (כנ״ל).

ד) **וזהו** יערוף כמטר לקחי תיזל כטל אמרתי, דכשם שיש ב׳ בחי׳ אלו (אתעדל״ע הנמשכת ע״י אתעדל״ת ואתעדל״ע שלמעלה מאתעדל״ת) בהשפעות אלקות בכלל, כך ישנם ב׳ ענינים אלו בתורה (לקחי ואמרתי). דענין שפע האור דתורה הנק׳ מטר הוא בחי׳ חיצוניות שבתורה (נגלה דתורה) הנמשך ע״י עבודת האדם ויגיעת האדם. וכמאמר[35] יגעתי ומצאתי תאמן, דמזה מובן, שהמציאה נמדדת לפי ערך היגיעה. והגם שמבואר במ״א[36], שענין מציאה אינו בערך להיגיעה (כמו מציאה כפשוטה שהמוצא אותה אינו יודע ממי בא לו המציאה[37], ומוצא אותה בדרך ממילא[38]), מ״מ יש לזה איזה ערך ושייכות להיגיעה, ואם מתייגע במקום שהמציאה אינה שם לא ימצא אותה, וכמ״ש[39] ובקשתם משם גו׳, ומבואר בלקו״ת[40] דמ״ש משם דייקא הוא משום שאי אפשר למצוא אבידה כ״א במקום שנאבדה. משא״כ טל שבתורה הוא בחי׳ השפעה שנמשך מעצמו, והוא בחי׳ טלא דבדולחא, טלא דנטיף מעתיקא קדישא[41], שעתיד להחיות בו את המתים, בחי׳ פנימיות התורה. ולכן נאמר בו תיזל כטל, דענין תיזל הוא מלשון נוזל, היינו שנמשך ויורד למטה מטה כמו שהוא במקורו ושרשו בבחי׳ המזל. וגילוי בחי׳ טל תורה יהי׳ לע״ל, כמבואר בהמשך הדרוש שם שזהו

---

29) ראה בכ״ז גם לקו״ת שה״ש כב, ב ואילך. ובכ״מ.
30) ב״ר פי״ג, יד. וראה גם המשך תער״ב ח״ב ע׳ א׳ע.
31) ראה לקו״ת ש״ש סו, ד. ועוד.
32) ראה יג, ה. וראה לקו״ת ראה יט, ד. ובכ״מ.
33) ב״ק סה, א. וש״נ.
34) ראה גם ס׳ השיחות תש״ב ע׳ 109.
35) מגילה ו, ב.
36) ראה לקו״ש ח״ד ע׳ 1165. חי״ג ע׳ 117.
37) ראה לקו״ת שה״ש מא, ד. ובכ״מ.
38) ראה סנהדרין צז, סע״א.
39) ואתחנן ד, כט.
40) ראה לב, סע״א.
41) זח״ג קכח, ב. ובכ״מ.

משארז״ל כל העוסק בתורה טל תורה מחייהו, שע״י העסק בתורה בנגלה בזמן הזה יומשך לע״ל בחי׳ טל תורה[42], פנימיות התורה. [וכמבואר גם במ״א[43] במשארז״ל[44] אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, שע״י לימוד נגלה דתורה (תלמודו) בזמן הזה זוכים לגילוי סודות התורה דלע״ל]. וזה גם מ״ש[45] תורה חדשה מאתי תצא. שגילוי בחי׳ תורה חדשה (טל שבתורה) יהי׳ לע״ל דוקא.

ה) **ובזה** יובן גם זה שבחי׳ טל זה הוא טל שעתיד להחיות בו את המתים, כי החידוש דתחיית המתים הוא שנמשך מבחינת אתעדל״ע שלמעלה מאתעדל״ת. וכמבואר בכמה דרושים[46] החידוש והשינוי דתחיית המתים לגבי גן עדן. דהנה תחיית המתים היא למעלה מג״ע, כדמוכח מנוסח ברכת יוצר (דשבת) אין ערוך כו׳ ואין זולתך מלכנו לחיי העולם הבא (ג״ע) כו׳ (ואח״כ) ואין דומה לך מושיענו לתחיית המתים, ואעפ״כ הנה בנוגע לג״ע צ״ל עבודת האדם, הן העבודה לפני זה (בתור הכנה לג״ע) והן העבודה בג״ע עצמו, שזהו ענין העליות שבג״ע מדרגא לדרגא ע״י העמוד שבין ג״ע לג״ע וכו׳[47], ולא זו בלבד, אלא שלא כל אדם זוכה לג״ע (כמובא הלשון בכ״מ[47]) (העליון) משום שהוא תלוי בעבודה, משא״כ בנוגע לתחיית המתים תנן[48] כל ישראל יש להם חלק לעוה״ב, ואף שאיתא בהמשך המשנה חוץ כו׳, מ״מ מבואר בירושלמי[49], שע״י הבירור והזיכוך שלאח״ז גם הם ישובו לתחי׳. ומבואר הטעם בזה[46], משום שגילוי האלקות שבג״ע שרשו הוא מבחי׳ אתעדל״ע שנמשכת ע״י אתעדל״ת, ממכ״ע, ולכן ה״ה תלוי בעבודת האדם, משא״כ הגילוי דתחה״מ הוא סוכ״ע, אתעדל״ע שלמעלה מאתעדל״ת, ולכן אינו תלוי בעבודת האדם אלא כל ישראל יש להם חלק לעוה״ב. וזהו ענין טל תחי׳, כמשנת״ל, שבחי׳ טל הוא בחי׳ שנמשך מעצמו בלי שום אתעדל״ת.

ו) **אמנם** אעפ״כ, בהכרח לומר ומובן ופשוט מעצמו (און ס׳איז געשמאַק צו זאָגן), שענין זה ישנו כבר עכשיו, וכנודע שהכל ניתן במתן תורה. והענין הוא, דהנה בתניא (שם) מבאר רבינו הזקן (בענין גילוי האלקות שיהי׳ לע״ל ובפרט בתחיית המתים) שכבר הי׳ לעולמים מעין זה בשעת מתן תורה כדכתיב אתה הראת לדעת כו׳. והיינו, שענין זה (הגילוי דתחיית המתים) כבר נמשך במ״ת, ולא עוד אלא

---

42) כי גם בחי׳ האתעדל״ע שלמעלה מאתעדל״ת — ״אינה שורה ומתגלה אלא כשיש שלימות במעשה התחתונים כו״ (לשון הלקו״ת שה״ש שבהערה 29). ובלשון הזהר (ח״ג צ, ב) ״לא שריא אלא באתר שלים״. ועצ״ע דהא טל לא מיעצר בימי אלי׳.

43) ראה לקו״ש ח״ט ע׳ 385. ובכ״מ.

44) פסחים נ, א. וש״נ.

45) ויק״ר פי״ג, ג.

46) ראה בכ״ז: אגה״ק סי״ז. תו״א יתרו עג, ב. לקו״ת שלח מו, ד. דרמ״צ יד, ב ואילך. אוה״ת סידור ס״ע שנ ואילך. המשך תער״ב ח״ב ע׳ תשעט ואילך. סה״מ קונטרסים ח״ב ע׳ תיא ואילך. סה״מ ה׳ש״ת ע׳ 44 ואילך. לקו״ש חי״ז ע׳ 344 ואילך. ד״ה להבין ענין תחיית המתים דש״פ אחרי שנה זו (לעיל ח״ג ע׳ רכא ואילך)

47) ראה המשך תער״ב שם. ועוד.

48) סנהדרין ר״פ חלק.

49) כלאים פ״ט ה״ג. וראה תשובות וביאורים (קה״ת, תשל״ד) סימן ח (אגרות־קודש ח״א ע׳ קמב ואילך).

שמדייק בלשונו כבר הי׳ לעולמים דייקא. די״ל הכוונה בזה, שנמשך בגדרי העולם, שזה כולל גדרי הזמן וגדרי המקום[50], כב׳ הפירושים בתיבת עולם[51] (עולמים), שזהו שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש, המהווה ומחי׳ ומקיים אותו[52]. וי״ל שזהו הביאור בפתגם הידוע שמ״ת לא יהי׳ עוד הפעם[53], כי מכיון שהכל כבר ניתן בשעת מ״ת, וא״כ אין צורך (מ׳דאַרף ניט) שיומשך עוד הפעם, וכיון שאין צורך בדבר ממילא מובן שלא יהי׳ מ״ת עוה״פ. וע״ד המבואר בכ״מ[54], שכל התורה כולה כלולה בעשה״ד שניתנו במ״ת, עד״ז הוא בעניננו, שכל הדרגות שבתורה, כולל בחי׳ טל תורה דלעתיד, הכל ניתן במתן תורה. וענין זה ניתן לכל ישראל, כדאיתא במדרש[55] שהתורה ניתנה לכאו״א לפי כחו, כולל גם יונקים ונשים מעוברות וכו׳ (היינו שאפילו עוברין שבמעי אמן היו (וקבלו) בקבלת התורה), ולא זו בלבד אלא[56] גם כל הנשמות שלא ירדו אז לעולם עדיין, או הנשמות שכבר ירדו ועלו לפנ״ז[57], כולם היו בשעת מ״ת.

ז) **והנה** בזה גופא (מה שבחי׳ טל תורה כבר ניתן במתן תורה) יש ב׳ אופנים.

דאפשר שענין זה יהי׳ טמון ונעלם כמו אוצר דהון יקר הכמוס וחתום מעין כל רואה[58], וכמו שהתורה בכלל היתה חמדה גנוזה[59] לפני מתן תורה. דגם ענין זה פועל עילוי בישראל, כמו בפשטות, שמי שיש בבעלותו אוצר גדול, הרי אף שאינו משתמש בו מאיזו סיבה שתהי׳, מ״מ יש לו ערך גדול יותר, שנחשב לעשיר גדול. וכ״ה להלכה בהלכות ערכין דכתיב[60] על פי אשר תשיג ידו יעריכנו הכהן, שתלוי בהישג ידו, ואם יש לו אוצר גדול (אף שלא השתמש בו) נערך עשיר, ועד שזה מובן בפשטות גם אצל תגרי לוד, ובמנהג דרך ארץ, וגם בחו״ל וגם בשבעים אומות העולם. ועד״ז יובן בנמשל, כשבחי׳ טל שבתורה היא באופן דאוצר נעלם בידי ישראל (מזמן מ״ת), פועל שיהיו נערכים באופן נעלה ביותר ע״י הכהן, אלקיכם כהן הוא[61], ועד שענין זה פועל גם בע׳ האומות. אבל מ״מ אין זה החידוש האמיתי דמתן תורה, וגם לפני מתן תורה היתה התורה בבחי׳ חמדה גנוזה, והחידוש דמ״ת הוא שהתורה תומשך בישראל בפנימיות ובגלוי ובפשטות. ועד״ז הוא בבחי׳ טל שבתורה, שאינו מספיק זה שענין זה כבר ניתן (בהעלם) בשעת מ״ת, אלא צריך שיפעול גם בפנימיות, וכמ״ש[62] כי היא חכמתכם ובינתכם גו׳, דעיקר ענין התורה הוא שהיא בבחי׳ חכמה ובינה, בחי׳ לימוד בהבנה והשגה.

---

50) שער היחוד והאמונה פ״ז (פב, רע״א).
51) ראה סה״מ תש״ח ע׳ 160. ובכ״מ.
52) ראה שער היחוד והאמונה בתחלתו.
53) המשך תרס״ו ע׳ כג. ובכ״מ.
54) ראה פרש״י משפטים כד, יב. ובכ״מ.
55) שמו״ר פ״ה, ט.
56) פדר״א פמ״א.
57) תנחומא פקודי ג.
58) לשון מאמר ד״ה באתי לגני תש״י פי״א. ובכ״מ.
59) שבת פח, ב (לפי גירסת הר״נ גאון).
60) בחוקותי כז, ח.
61) סנהדרין לט, א.
62) ואתחנן ד, ו.

ח) **והענין** הוא, דהנה איתא במשנה[63] אין דורשין במעשה מרכבה ביחיד אא״כ הי׳ חכם ומבין מדעתו, די״ל, דע״י הלימוד דיחיד זה במעשה מרכבה (דהיינו פנימיות התורה), ה״ה מוציא עי״ז[64] את כל תלמידיו וכל כלל ישראל בהבנה והשגה בפנימיות התורה. אך ע״פ משנ״ת שהגילוי דמ״ת הי׳ לכל ישראל, צריך לומר, שגם ענין זה (ההבנה והשגה בבחי׳ טל תורה) צ״ל בכל ישראל. ויש לומר[65], דזהו החידוש דתורת החסידות, שיהי׳ לימוד פנימיות התורה (בחי׳ טלא דבדולחא, טלא דנטיף מע״ק) באופן דהבנה והשגה, ובאופן דיתפרנסון מיני׳[66]. כי הגם שבדורות הקודמים היתה הגבלה דאין דורשין במעשה מרכבה ביחיד כו׳, הנה בזמן הזה, בערב שבת[67], הרי הפס״ד בשו״ע[68] שבע״ש צ״ל הטעימה[69] מכל תבשיל ותבשיל דשבת, טועמי׳ חיים זכו[70], וא״כ צ״ל עתה הטעימה מהגילוי דבחי׳ טל תורה שיתגלה לע״ל, היינו ההבנה וההשגה בפנימיות התורה. ובזה יובן מ״ש גשם נדבות תניף אלקים גו׳, שהטל תורה דמ״ת נק׳ בשם גשם (נדבות) דוקא, כי התכלית דבחי׳ טל זה הוא שתהי׳ בו גם המעלה דגשם, ועד שיומשך בהבנה והשגה כמו בחי׳ גשם, נגלה דתורה.

ט) **וזהו** אתה הראת לדעת כי ה׳ הוא האלקים אין עוד מלבדו, שענין זה ניתן בשעת מ״ת, ועד״ז נמשך בכל שנה ושנה בזמן מתן תורתנו, כי בשעת מ״ת הי׳ גילוי בחי׳ טל תורה, בחי׳ טלא דבדולחא דנטיף מע״ק, שהוא חד עם עצמות א״ס ב״ה, אתה דו עצמות א״ס ב״ה. ויש לומר דזהו גם מה שידוע[71] שחג השבועות קשור עם משה רבינו, שקיבל אז התורה מסיני, ודוד המלך והבעש״ט, דבעצרת הוא יום ההילולא דדוד המלך [וענין זה הוא בהדגשה יתירה בשנה זו, שהרי דוד מת בשבת[72], ובשנה זו חל יו״ט שני של עצרת בשבת] וגם יום ההילולא דהבעש״ט (כנ״ל). [ויש לומר עוד, דחג השבועות הוא גם יום ההילולא[73] דמשה רבינו. שהרי בשעת מ״ת פרחה נשמתן של כל ישראל והחזירה בטל כו׳, ובהכרח לומר שענין זה הי׳ בכל ישראל, למקטנם ועד גדולם[74], שהרי בטח נמשך ענין טל תחי׳ (טל תורה) לכאו״א מישראל, כולל משה רבינו[75]. ונמצא שביום זה הי׳ גם ענין יציאת הנשמה (פרחה נשמתן) במשה רבינו, ענין הילולא]. ושלשה אלה (משה רבינו

---

63) חגיגה רפ״ב.
64) להעיר ממצות המלך (אגה״ק ר״ס כט).
65) ראה בכ״ז לקו״ש חט״ו ע׳ 282 ואילך. וש״נ.
66) לשון התקו״ז ת״ו בסופו.
67) ראה סה״מ תש״י ע׳ 245. לקו״ש שם. וש״נ.
68) שו״ע אדה״ז סר״נ ס״ח.
69) ראה לקו״ש שם.
70) נוסח מוסף דשבת.
71) ראה לקו״ש ח״ח ע׳ 21 ואילך. שם ע׳ 249 ואילך. ועוד.
72) שבת ל, א.
73) שלימותו, ועוד, יום חתונתו זה מ״ת.
74) ומש״כ בחדא״ג (שבת שבהערה 6) לפענ״ד צע״ג.
75) בתניא רפל״ד מבואר ד״מדרגת משה רבינו ע״ה היא העולה על כולנה שאמרו עליו שכינה מדברת מתוך גרונו של משה, ומעין זה זכו ישראל במעמד הר סיני רק שלא יכלו לסבול, כמאמר רז״ל שעל כל דבור

דוד המלך והבעש"ט) קשורים עם ענין המשכת בחי' טל תורה (פנימיות התורה) בישראל באופן דהבנה והשגה. דבמשה כתיב תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב[76], שנתן ומסר את כל התורה כולה (כולל בחי' טל תורה) לכל ישראל באופן דירושה, דאמיתית ענין הירושה היא כשנמצאת בבעלותו של היורש לגמרי, והיינו שיש בזה הבנה והשגה וכו'. ועד"ז הי' זה ענינו של דוד, דוד מלכא משיחא, שענינו של משיח הוא גילוי פנימיות התורה דלעתיד. [וענין זה הוא בהדגשה בזמן זה, סמוך למוצאי שבת, זמן סעודתא דדוד מלכא משיחא[77]]. ועד"ז הוא גם ענינו של הבעש"ט, שגילה פנימיות התורה באופן דהפצת המעיינות חוצה. דבזמן מתן תורה הי' ענין זה (בחי' טל תורה) בהעלם (לפי ערך), ואח"כ נתגלה יותר ע"י דוד, ואח"כ נתגלה ביותר ע"י הבעש"ט ותלמידיו ותלמידי תלמידיו, עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שחידושם הי' הפצת המעיינות דפנימיות התורה (טל תורה) חוצה.

י) **והנה** התורה היא נצחית[78], והיינו שהיא הוראה נצחית לכל ישראל, ואינו מבקש אלא לפי כוחן[79], שלכל אחד ואחת [שהרי גם לנשים היתה נתינת התורה וקבלת התורה, ואדרבה, כתיב בתחלה[80] כה תאמר לבית יעקב אלו הנשים, ובאופן דאמירה רכה] ניתן הכח שיהי' לימוד בחי' טל שבתורה, ובאופן דהבנה והשגה. וכמו שבכל הלכה שבתורה העיקר הוא המעשה בפשטות, עד"ז הוא גם בענין זה דגילוי בחי' טל תורה דלע"ל, שהעיקר הוא שיהי' בפשטות, שמדבר הוי' זו הלכה נבוא לדבר הוי' זה הקץ[81], בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, במהרה בימינו, בעגלא דידן ממש.

פרחה נשמתן כו'", דמזה משמע לכאורה, שאצל משה לא הוצרך להיות "פרחה נשמתו" (כמו שלא פרחה נשמתו כששכינה מדברת מתוך גרונו).

אבל עכצ"ל דהגילוי דמ"ת, "פנים בפנים", הוא למעלה מהגילוי ד"שכינה מדברת כו'", ובשביל גילוי זה י"ל (ע"פ המבואר בפנים, דאאפ"ל שאצל משה רבינו הי' חסר העילוי דטל תחי') שגם אצל משה פרחה נשמתו. ועצ"ע. ואכ"מ*.

76) ברכה לג, ד.
77) ראה סידור האריז"ל סדר מוצאי שבת.
78) תניא רפי"ז.
79) במדב"ר פי"ב, ג.
80) יתרו יט, ג ובפרש"י.
81) ראה שבת קלח, ב.

---

*) וראה לקו"ש חכ"ח ע' 13 הערה 56 ובשוה"ג. **המו"ל.**